

Kiállítási enteriőr

Péntek Imre

Összegzés, visszatekintés, megújulás

(Fekete György *Aranykor* című kiállításáról)

Amikor tavaly májusban, a városnapi forgatagban beszélgettünk arról, hogy műtermében újra születnek plasztikák, az általa kidolgozott, különleges technikával, eszembe se jutott, hogy ez készülődés... A születésnapra. A nyolcvanadikra. S azt is elmondta, hogy ezúttal nem az iparművészetre, a képzőművészetre szeretne inkább koncentrálni. A hangsúly az eredeti műveken lenne. Fekete Györgyről van szó, a kétszeres Kossuth-díjas belsőépítészről, festőről, grafikusról, szobrászról, (alkalmazott) installációk, tárgykollázsok alkotójáról. Gondolkodóról, íróról, költőről. Aki ismét bemutatta az ősz folyamán, a jeles évforduló alkalmából, sokoldalú művészpályájának korszakait, műfajait, állomásait. Előbb az Iparművészeti Múzeumban, majd szülővárosában, Zalaegerszegen, a Városi Kiállítóteremben.

Idő- és műfaji utazásra egyaránt mód nyílik a gazdag kollekcióban. Elgyönyörködhetünk az Iparművészeti Főiskolán készült változatos

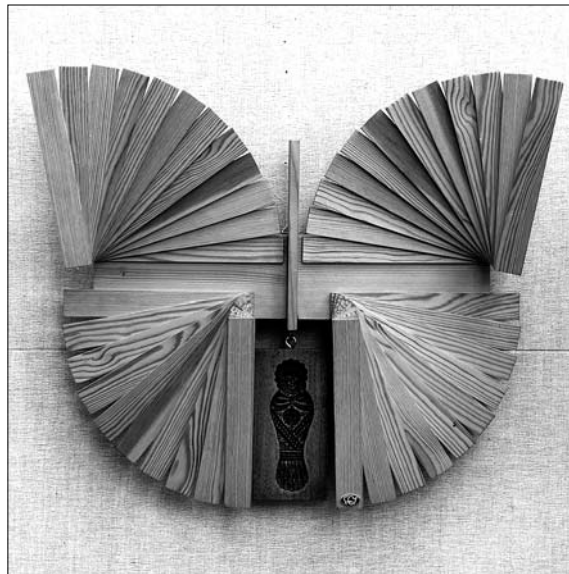
alakrajzokban, amelyek jelzik a fiatal művész ilyen irányú kvalitásait, vagy a *Színes kalandozások* jól mutatják, hogy az akvarell – a színérzék – terén sem akármilyen teljesítményekre volt képes. S a korai művek közé tartozó *Barabás és Krisztus-vázlat*, vagy a *Jézus* portré arról tanúskodnak, karakterábrázoló tehetsége sem akármilyen. Az *Útirajzok* az élmények-hangulatok gyors és érzékletes rögzítéséről adnak hírt, a mozdulat-tanulmányok, vagy portré-vázlatok – újra és újra előkerülve –, a mesterség gyakorlásának bravúros darabjai. De az igazi bravúros teljesítmény Kaesz Gyula: *Ismerjük meg a bútorstílusokat* című könyvéhez készült illusztrációs-sorozata, mely az ábrázolás alázatával, pontosságával szolgálja a történelmi stílusok, mintázatok, cirádák, díszek, formarend megjelenítését. Valóban, szerzetesi szorgalom kellett ezek előállításához. Hogy nem idegen tőle az absztrakt formálás sem, annak meggyőző bizonyítéka a *Ritmustanulmány (I-III)* című installáció. Ezek az optikai-vizuális-

ornamentális játékok, kísérletek számos variációban térnek vissza. Elsősorban a monumentális és kisplasztikákon.

Ilyen korai munka a Gödöllői Agrártudományi Egyetem előcsarnoki plasztikája (*Magba rejtett élet*), vagy az ugyancsak 1970-es *Céhláda*, mely a hagyományos, tömör formát kis kockák mozaikjává oldja fel. Fekete György e műfajban – nevezhetjük konstrukciónak, tárgykollázsnak, vagy egyszerűen plasztikának – alkotta legeredetibb, valóban képzőművészeti jellegű műveit. Egyik szellemes konstrukciója az *Emberóra* (1974) címet viseli, mely az óra szerkezetét antropomorfizálja, teszi emberi testhez hasonlatossá. A nyitott, „szerveit” láttató alak(zat)ból szelíd humor sugárzik, amit a precízen kivitelezett, mechanikus szerkezet „kétlényűsége” okoz.

Ha tovább haladunk e különös, furcsa, mégis vonzó „látványvilágban”, ismét érdekes plasztikákra találunk, mint *A test halandó* (1978). E kompozíció truvája éppen az, hogy kontrasztra épít: a konstruktivista fa-szerkezet belsejében (lényegében) egy romló fagyókér kapott helyet, mely archaikus, romló-bomló korpuszra emlékeztet. *A lepke két élete* – szintén e körben – az egyik legismertebb, legemblematisabb Fekete György-mű. Érdekes kissé belemélyedni az általa sugallt tartalmakba. A színes, a fa erezetét hordozó lemezekből legyezőszerűen összeálló lepkeszárny egyszerre geometrikus és szerves forma, kecses, libbenő formáció. S a másik élet hordozója, a gubó (beleapplikálva fa-szerkezetbe) – nem más, mint egy mézeskalács nyomóforma. Ha úgy vesszük, ready made – vagyis: talált tárgy, amely meglelte a maga használattól eltérő funkcióját.

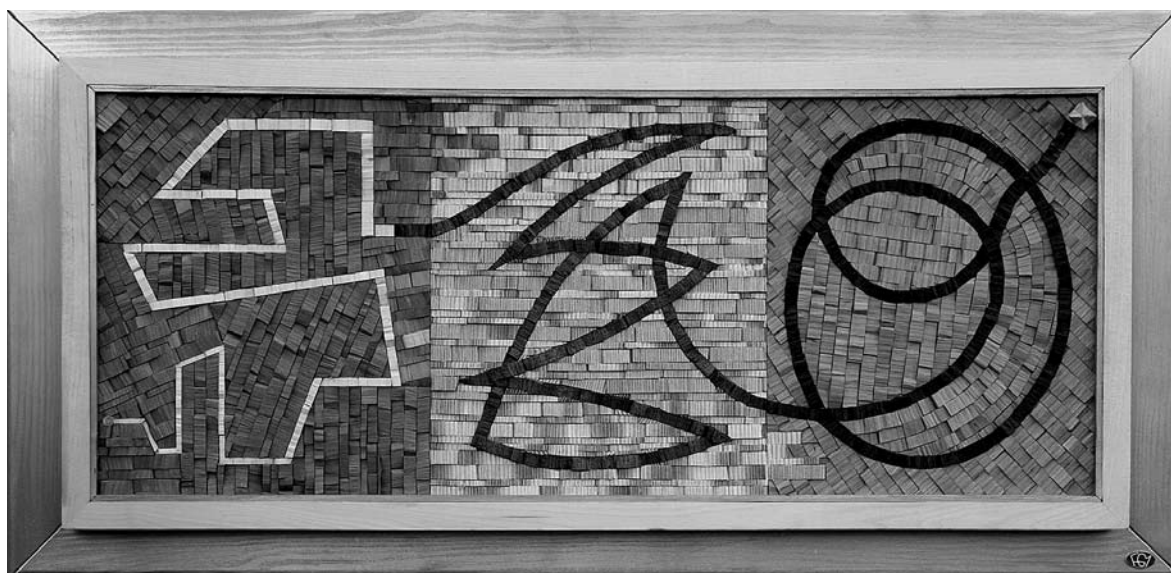
A kontraszter-plasztikák ennek a „szemcséző” építkezésnek izgalmas és látványos darabjai. A geometrizáló játék, a térbe kitüremkedő domborulatok – fény és árnyék vetületeikkel – arról szólnak, hogy az alkotó teljesen birtokában van a konstruáló gondolkodásnak, szemléletmódnak, a (mű)anyagokban rejlő lehetőségek kihasználásának. A ritmikus ismétlődés, a forgástestek bemozdulásai, a „mozdulatlan mozgás” dinamikája – mind-mind megejtő, kecses emléke az egykor oly népszerű op-artnak. E műfajban is különleges *A nemzeti szín újjászületése* című, kissé gunyoros

Fekete György:
A lepke két élete
1978

szemléletű konstrukció. A nemzeti jelképet, amelynek állandósága identitásunk mozdulatlan és mozdíthatatlan része, egy tolószerkezettel szabályozható műszerfallá degradálja. Talán arra célozva: ártatlanságunk és tisztaságunk fehérre fölött túl sok a piros és kevesebb a zöld. A rendszerváltozás időszakában sokan elértették a célzást, bizonyára akadtak olyanok, akik nem vették ezt jó néven. A személyes tartalmak mellett egyre több közösségi tartalom nyer kifejezést a változatos plasztikai anyagban. A személyesre igazán szép és megható példa a zalaegerszegi temetőben helyet kapott *Édesapám első sírjele* című kompozíció. A szinte lebegő alakzatot két „kar” tartja, föld és ég között. A közösségi tartalom erőteljes megnyilatkozása az *Ítélték a kommunizmus* (1988). A vörös szöggel átvert bronz Krisztus-töredék és Károli biblia – szinte újból megkínzati e másodlagos, jelképes megfeszítettetés során. (Még szerencse, hogy néhány év múlva mi ítéltünk a kommunizmus fölött...) *A nagyanyám tekintete* szintén a személyes szférába visz: a rejtőző (fotó)portré a lécraszterba vágott nyílásból tekint a nézőre. A régi és új találkozása az 1990-es *Korpusz*. A kis barokk bronzöntvény korpusz rusztikus fa installáción nyeri el/vissza hajdani erőteljes jelentését. Nagyon tetszetős mű a zöld posztóból „lemezelt”, alakított, szabott, főkötőszerű kisplasztika. (Kár, hogy ebből a műfajból nem láthatunk többet.) Az 1994-es céhjelvény szintén a geometrikus keret és rusztikusan kiképzett belső

Fekete György:
Gyermekkor-
Felnőttkor-
Öregség
1978

mag kontrasztjára épül. A „talált tárgy” ez esetben egy hordófenekező gyalu, mely kis hajóserű testként épül bele a konstrukció szerkezetébe. A családi kép ismét játékos kettőzésekkel nyeri el az összetartozás, a férfi-nő-gyerek láncolat teljességét. A stilizáló, ornamentikus mintázat így válik „élet-láncolattá”. A hajdani részletgazdag tollrajzok, vázlatok is új életre kelnek: egy-egy „fotócsík” betéttel, tetszetős, a rajzok színéhez illő fakeretben.

2009-től találkozunk a kollekciónak meghatározó, újabb időszakban létrejött anyagával. A művész által kitalált, különleges, színes famozaikból készült képháttér centrumában rendszerint egy-egy kisebb tárgy kap elhelyezést – és kiemelt jelentőséget. A pápai pásztorbotról vett másolat-korpusz jelképes golgotai dombra kerül; máskor az alkotás szenvedélyének rabságában élő művész „börtönablakát” látjuk (*Magam börtönében*). A *Képfestők büvöletében* pedig a kézi készítésű textiliala és a régi mesterek előtt tiszteleg, amikor a kék pettyes vászon, a nyomódúc és a famozaik alkot geometrikus, tükröződő alakzatot. Az úti emlékek itt is megjelennek, az *Enteriőr* című kompozíció középpontjában kis spanyol vásári figura int, talán búcsút az emlékeknek. Elvontabb témára vállalkozik az *Apokalipszis*. A pusztító nap, a földrengés, a halál és felcsapó tűzvész jelképes ábrázolása mellett a kép jobb sarkában lévő töviskorona teszi teljessé a megvalósult jövődőlést. Hasonló elvontsággal – fehér és sötétülő vonalak hálójával – ragadja meg az életkorok sajátosságait a művész (*Gyermekkor-felnőttkor-öregség*). A bibliai téma – a *Jákob lajtorjája* – ugyancsak látványosan jelenik meg: az eget és földet összekötő grádics, melyen angyalok

járnak le-fel, egy barokkos keretben emelkedik az égi ablaknyíláshoz, mely nem más, mint egy ortodox sárgaréz útioltár. A négyes osztatú *Hangulat változatok* az emberi kedély hullámzó indázatát jeleníti meg. *A mi ketten* pedig a férfi-nő kettősségének ikonosztázaként idézi meg a hajdani fotótartót.

A 2010-es évtől a készülő darabok egyre súlyosabbak, tartalmasabbak, rétegződésüket tekintve is egyre bonyolultabbak.

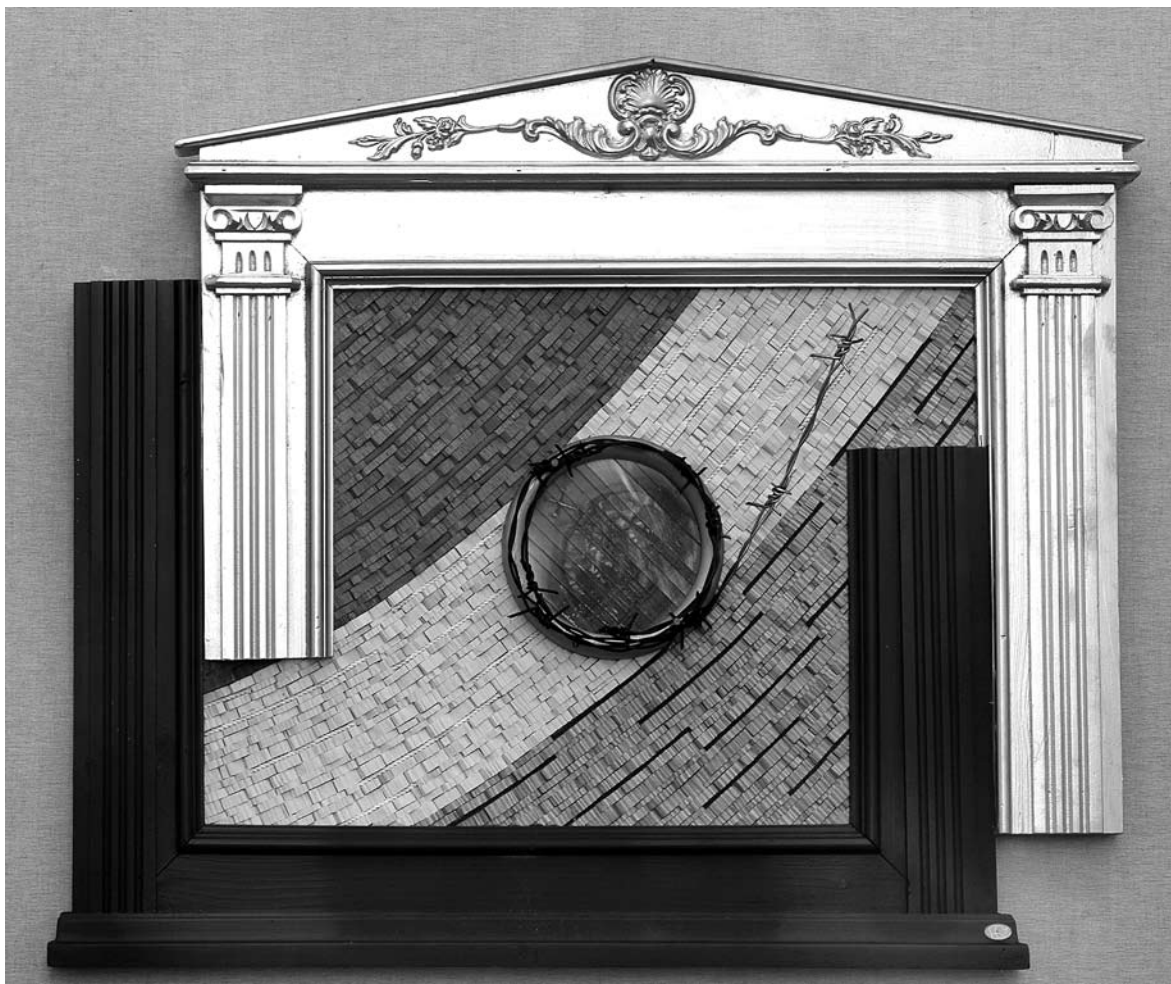
A korongtál – famozaikos háttérrel – válik többmutatós időmérő eszközzé, jelezve, hogy az idő – mérhetetlen. (Hogy is írta Madách: Nem az idő halad, mi változunk...) Az újrahasznosított, népi faragású-díszítésű fakeretben kereszt-rajzolatok formálódnak a finom osztások által tagolt felületen. A másik címet az Angyalok hozták. Balladisztikus motívumot jelenít meg, drámai tömörséggel, az *Elválasztatott*, népdalra utaló kompozíció. Koronábrázolásokat „halmoz” koronává a *Korona a koronában*. A személyes emlékidezés ismételtelen szép példája a *Lelkészsapám emléke* című mozaik. A gyász és az elhomályosuló emlék találkozik a református templomi énekkijelölő tábla „képmézején”. Az *Egyiptomi emlék* a kopt kereszténység ereklyéit hordozza. Az *Elnémított harangok* a tragikus erdélyi eseményekre reflektálnak. A talált tárgy – a ready made – fantasztikusan szép „lelete” az *Erdői piéta*. Példaadó a lelemény, amely belelátta a fába ezt a fa természetes növeését, erezetét, hajlását is felhasználó kompozíciót. A kályhacsempét átszövő-áttörő ágacsok valóban *Életjelek*. A Zsolnayak előtt tiszteleg a majolikacsempét körülörvénylő famozaik. A szenvedő Krisztus-

arc mutatja, hogy milyen érzékeny lelkiállapotok ábrázolására képes a Fekete György által művelt mozaik-készítés. A *Marianna arany madara* mozaikból készült fészkében pihen. A *Szőlőskertek madara* kék mázas kerámián tekint a faintarziából készült szőlőfürtökre. Két gyermek angyalrajzai – igaz, csak kulcslyukon – valóban kitekintenek a mennyből. (Hogy írta József Attila: „Engedd néha, hogy mennybe lássak...”.) S végül – legalábbis számomra – a legszebb mű: *Sylvia hegedűje*. Nem csak szellemes, szép is. Az elcsúsztatott hegedűforma, amely mégis összetartozik, egy egészet ad, az egymásba játszó, egymást átfedő és kiegészítő fehér és fekete kontúrok valóban „eltárgyasult” vallomással érnek fel...

Végül mit mondhatunk? Lenyűgöző gazdagság, mesterségbeli tudás, történelmi érzékenység, spirituális ihletettség, a hagyományos tárgyak, jelképek őrzése – új foglalatban. A művész –

játszani tudó ember –, de ez a játék komolysággal, olykor tragikus élményekkel áttört. Tiszteli és ismeri a fát, minden kis erezetnek, elszíneződésnek jelentést képes adni. (Lehet, „zalaisága” tükröződik ebben.) Vérébeli szobrász, aki könnyedén válaszol a modernizmus kihívásaira.

Aranykor – ezt a talányos címet adta kiállításának. A Vízöntő-kor hajnalán hajlamosak vagyunk metafizikai értelmet tulajdonítani címválasztásának. Pedig csak(?) – ahogy zalai interjújában nyilatkozta – arról van szó, hogy a kor, amelyben él (melyet megért) – a tapasztalás és az összegzés „aranykora”, amely a művészember számára megadatik. Az alkotás gyönyörűsége elkíséri az utolsó állomásig. Mi, tisztelői, művészetének becsülői aligha kívánhatunk mást, mint hogy ez az állapot, „szöszmötölő munkája” minél hosszabb ideig tartson... Mindannyiunk örömére.

Fekete György:
1956
október 23.